

Binnenkort: gekleuringde zeezoeten uit Britse kustasiels

Op http://www.bto.org/news/news2004/mar-apr/guilemots_02.htm staat te lezen dat de RSPCA (de Britse dierenbescherming) van plan is om gerevalideerde en weer in zee uitgezette (olie)-zeezoeten te gaan voorzien van een kleuring. Opletten dus!

Landelijke Vogeldag – SULA resten

Op zaterdag 27 nov 2004 wordt weer de landelijke vogeldag gehouden in Concertgebouw de Vereniging in Nijmegen. Voor details zie www.sovon.nl. Zoals gebruikelijk zullen NZG en NOU daar ook een stand inrichten. Leden die misschien nummers missen in hun oude SULA-collectie doen er goed aan even langs de NZG-stand te lopen om te snuffelen in de dozen met resten van ons voormalig tijdschrift. Niet gegarandeerd dat jouw missende nummer er nog tussen zit, maar het proberen waard! Dergelijke SULA-nummers mogen gratis worden meegenomen.

Dramatisch slecht broedseizoen op Britse eilanden: een veranderend klimaat of een onverminderd hoge visserij?

Als je deze winter bij het stookolieslachtoffers tellen een jonge alk, zeezoet, drieteenmeeuw, noordse stormvogel of jager vindt is de kans klein dat deze van Britse origine is. De Britten hebben een dramatisch slecht broedseizoen achter de rug, als voorlopig 'hoogtepunt' na alweer een reeks van slechte jaren. Een broedsucces van nul werd in vele, voorheen grote, bloeiende kolonies vastgesteld. Sommige kolonies werden soms zelfs langere tijd verlaten, wat Martin Heubeck deed verzuchten toen hij tijdens een standaard kolonietelling op Sumburgh Head, Shetland, geen enkele zeezoet aantroef: 'er zitten hier meer roodborsten dan zeezoeten in deze zeevogelkolonie'. Later in het seizoen kwamen toch nog een paar zeezoeten het proberen. Er bleek een schrijnend tekort aan vis te zijn. De vogels die elkaar op de kolonie normaal trachten te imponeren met gevangen vissen moesten het nu doen met stukjes zeewier, iets dat Martin nog nooit had gezien. Toch werden er nog een paar jongen geboren, maar deze moesten met een dermate laag lichaamsgewicht naar (een lege) zee dat vermoedelijk geen enkel jong groot is geworden. Een abnormale weer- en warmwatersituatie lijkt de voornaamste oorzaak (zie Beaugrand (2003) in *Progress in Oceanography* 60: 245-262; Beaugrand et al. (2004) in *Nature* 426: 661-664; xxx (2004) in *Science* 305: 1090). Het plankton, de basis van de voedselketen, doet in de noordelijke Noordzee de meest vreemde dingen, en vissen zijn er niet meer te bekennen ... Een rapport aan de RSPB zoekt het vooral in de (doorgaande) overbevissing op kleine haring(achtigen) en zandspiering. Zie Huntington, Frid, Banks, Scott & Paramor (Poseidon Aquatic Resource Management Ltd & The University of Newcastle-upon-Tyne), 2004. Assessment of the sustainability of industrial fisheries producing fish meal and fish oil. Report to the RSPB. Te vinden op: http://www.rspb.org.uk/Images/fishmeal_tcm5-58613.pdf. Hoe dan ook, het gaat bijzonder slecht met de zeevogels in de noordelijke Noordzee en het probleemgebied breidt zich naar het zuiden uit ...

Grote groepen tuimelaars voor de kust van Noord-Holland en in de westelijke Waddenzee

Op 9 september 2004 ontdekte Nick van der Ham een grote groep dolfinen die in noordelijke richting langs "zijn" zeetrekelpost op de Hondsbossche Zeewering zwom. Hij telde 54 dieren en gaf de waarneming telefonisch door. Arnold Gronert slaagde erin de groep te volgen tot bij den Helder. Waarnemers op Texel werden ook gewaarschuwd en zo konden tientallen mensen de groep zien, toen deze de kaap bij den Helder rondde en de Waddenzee in zwom. Dit ging met hoge snelheid, waarbij regelmatig dieren geheel (meest horizontaal) uit het water zwommen. Duidelijk was dat de groep uit dieren van verschillende grootte bestond en dat er ook kleintjes (kalfjes) meezwommen. Iedereen ging er vanuit dat het om witsnuitdolfijnen moest gaan omdat alleen deze soort wel eens in groepen van tien of meer in de regio wordt gezien. Vanaf Texel was er echter op geen enkel dier het karakteristieke witte rugzadel te zien, maar dit werd geweten aan de grote afstand, het tegenlicht en de trillende lucht. Toch knaagde het, zeker toen Arnold die de groep vanaf de Helderse kant veel dichterbij had gezien en in goed licht, te kennen gaf dat hij duidelijk "de" witte snuit had gezien, maar in geen enkel geval een wit zadel (dat veel groter is). Vreemd, maar er viel niet veel meer aan te doen dan de foto's af te wachten die Arnold had gemaakt en te hopen dat die uitsluitsel konden geven. Dat bleek het geval en Kees Camphuysen, die de foto's kreeg toegestuurd, herkende onmiddellijk tuimelaars, die inderdaad ook vaak een witte snuitpunt hebben, maar een grijze rug en een veel langere snuit dan witsnuiten. De waarneming is sensationeel, omdat de soort hier al zo'n 50 jaar is uitgestorven, afgezien van een enkele dwaalgast die nog wel eens voor onze kusten opdook. In het Marsdiep, dus het gebied waar de tuimelaars naar toe zwommen in september 2004, leefde in de jaren 30 van de vorige eeuw een groep van circa 40 tuimelaars (méér werden er nooit gezien, toen), die echter verdween met de zuiderzeeharing kort na de voltooiing van de Afsluitdijk (Verwey 1975). De zaak is des te merkwaardiger als we ons realiseren dat de dichtstbijzijnde groepen tuimelaars thans leven in noordoost Schotland (circa 130 dieren; Wilson *et al.* 1997), in Cardigan Bay, Wales (130 tot mogelijk 350 dieren; Reid *et al.* 2003), en in Bretagne en Normandië (60 en ruim 100 dieren; Kiszka *et al.* 2004). Een groep van 54 dieren is dus groot ten opzichte van elk van deze bekende populaties, die bovendien niet geacht worden zich zo ver van hun thuisbasis te begeven.

Toen de determinatie van de septembergroep eenmaal rond was, werd nog eens achter de oren gekrabbd ten aanzien van een ongeveer even grote groep die ongeveer een maand eerder, op 12 augustus, ook het Marsdiep optrok, en nog verder de Waddenzee inzwom: tot de Afsluitdijk en tot Oudeschild op Texel toe. Deze groep, door verschillende mensen geschat op 40 tot meer dan 100 dieren, stond op video en toen de band nog eens goed werd bekeken, werd snel duidelijk dat ook dit tuimelaars waren (zie: <http://home.planet.nl/~camphuys/CetaceaAut2004.html>)

Mogelijk zwerft er dus een grote groep tuimelaars rond (en zijn inmiddels ook –wat minder zekere– waarnemingen uit Duitsland en België) die al twee keer het Marsdiep aanded. Wat deze dieren beweegt, en waar ze vandaan komen is volstrekt onduidelijk, maar spectaculair is deze ontwikkeling zeker. In de noordelijke Noordzee is van alles aan het mis gaan in het ecosysteem en mogelijk zorgt dit naast mislukte broedseizoenen voor de zeevogels er ook voor, dat allerlei zeezoogdieren daar wegtrekken. In dit licht zouden de exceptionele aantallen bruinvissen (en bultruggen!) die de laatste tijd bij ons voor de kust opduiken, wellicht gezien kunnen worden. De laatste jaren vertonen de Schotse tuimelaars steeds meer zwerfgedrag, en

worden ze steeds verder zuidelijk langs de Schotse oostkust gezien (Weir & Stockin 2001). Echter, toen wij de tuimelaars in september zaten te bekijken, zat Kees Camphuysen in noordoost Schotland, en ook daar zag hij (een stuk of tien) tuimelaars. Ze waren daar dus zeker niet allemaal weg!

MFL

Referenties

- Kiszka J., Pezeril S. & Hassani S. 2004. A status review of cetaceans off the French Channel coast. Te vinden op: <http://www.orcaweb.org.uk/downloads>.
- Reid J.B., Evans P.G.H. & Northridge S.P. 2003. Atlas of cetacean distribution in north-west European waters. JNCC, Peterborough, 76 p.
- Verwey J. 1975. The cetaceans *Phocoena phocoena* and *Tursiops truncatus* in the Marsdiep area (Dutch Wadden Sea) in the years 1931-1973. Publ. & Versl. Nederl. Inst. Onderz. Zee, 17a & 17b: 1-98, 99-153.
- Weir C.R. & Stockin K.A. 2001. The occurrence and distribution of Bottlenose Dolphins (*Tursiops truncatus*) and other cetacean species in the coastal waters of Aberdeenshire, Scotland. Sea Watch Foundation Report aan Shell UK Exploration and Production.
- Wilson B., Thompson P.M. & Hammond P.S. 1997. Habitat use by bottlenose dolphins: seasonal distribution and stratified movement patterns in the Moray Firth, Scotland. J. Appl. Ecol. 34: 1365-1374.

Zeetrekellingen augustus 2003 t/m juli 2004

Om de achterstand in verslaglegging weg te werken een globale schets van de zeetrekellingen langs de Nederlandse kust. Gegevens voor dit overzicht zijn afkomstig van de posten Westkapelle (Weka), Scheveningen (Schev), Noordwijk (NW), Langevelderslag (LVS), Bloemendaal (Bloem), Castricum (Cas), Camperduin (Hbz) en Huisduinen (Huis), en van de minder regelmatig bezette posten op de Waddeneilanden.

De besproken periode vonden over het algemeen geen opvallende verplaatsingen van eenden plaats. Zo ontbraken bewegingen van zwarte zee-eenden nagenoeg en was het maximum aantal eiders 5527 (13 okt Schier). Na de voorjaarswaarnemingen werden te Schev weer twee koningseiders gezien: 31 augustus een man eclipskleed tp en 7 september een man zuid. Op deze post werden 29 november o.a. leuke aantallen wilde eend (242 Z, 3 N) en smient (1486 Z) gezien. Vorsttrek van eenden ontbrak en de voorjaarstrek kende weinig uitschieters. Net als in 2002 werden eind maart, begin april echter weer grote aantallen slobende gezien. Beste dagen waren 31 maart (16 Z, 882 N Bloem) en 2 april (77 Z, 600 N Bloem & 1250 N Hbz).

In de wintermaanden werd een aantal massale verplaatsingen van ganzen en zwanen opgemerkt. Zo werden er in de middag van oudjaar 5850 brandganzen en 2627 kolganzen noord te LVS geteld. De eerste soort werd eind april weer regelmatig gezien. Het jaar begon goed met een onwaarschijnlijk hoog aantal kleine rietganzen op 9 januari te Weka: 16076! De dagen erna werden enkele honderden vogels op de meer noordelijk gelegen posten gezien. Op 18 februari vlogen 238 kleine zwanen langs Schev; elders bleven de aantallen beperkt tot enkele tientallen vogels. De eerste noordwaartse trek van rotganzen werd ook in februari gezien. Doortrek vond zeer gepiekt plaats, met als beste dag 7 maart: 2472 te LVS, 3124 te Bloem en 3000 te Hbz.

Zoals de laatste jaren gebruikelijk werden begin januari honderden duikers in Zuid-Holland en Zeeland gezien, bijvoorbeeld 2 januari 396 Z te Weka. Vermeldenswaard is het grote aantal waarnemingen van ijsduikers, vrijwel alle te Weka. Ondanks een aantal perioden met harde aanlandige winden waren pijlstormvogels najaar 2003 vrij schaars. Het gros van de ruim honderd grauwe pijlen werd eind september, begin oktober gezien. Buiten deze periode werden grauwe pijlen gezien op 21 december (Weka), 29 januari (Weka & Hbz), 7 en 25 februari (Hbz). Noordse pijlen waren schaars en 'piekten' eind augustus (30 aug 9 N Hbz). Op 20 juni 2004 werd een handjevol vogels langs de Hollandse kust gezien. Vale pijlen werden in 2003 tot eind september in normale aantallen gezien (10-tal in aug), in juli 2004 werd een vale pijl gezien: 8 juli Hbz. Vaaltjes daarentegen werden in 2003 na een aantal magere jaren in aardige aantallen gezien, met als beste dagen 23 september 77 Z te Weka en 7 oktober 63 Z te Schev. Op deze dag werd bij Huisduinen een kleine pijl geclaimd; potentieel een nieuwe soort voor Nederland, na eerdere (nooit ingediende?) waarnemingen te Noordwijk en Hbz. Een dag later werd een Kuhls pijlstormvogel langs Westerslag, Texel gemeld. Van het tiental stormvogeltjes dat het najaar werd gezien, vloog meer dan de helft langs Weka.

Off-season waarnemingen van vaaltjes werden gedaan op 14 en 21 december te Weka (2 & 1), 7 februari te Hbz (1) en 25 juni te Schev (3), waar in 2001 ook al de eerste twee juni-vaaltjes in de CvZ-geschiedenis werden gezien. De eerste juli-vaaltjes ooit werden gemeld op 10 (Hbz) en 30 juli (LVS). Een fenomeen dat helaas vaker voorkomt, is een 'wreck' van noordse stormvogels (zie nieuwsbrief NZG 5(2): 6). Tijdens deze wreck werden eind januari, begin februari tientallen noordse stormvogels gezien, waaronder enkele gekleurde vogels. Na normale aantallen in de rest van het voorjaar werden 15 mei hoge aantallen gezien: 3 Z, 109 N te Schev.

Augustus 2003 leverde gevarieerde steltloper trek op zonder echte uitschieters, al zijn 56 krombekstrandlopers op de 26e te Hbz het vermelden waard. Evenals de acht rosse franjepoten op 7 oktober te Schev (7 Z, 1 t.p). Het duurde tot 21 december voor er weer opvallende verplaatsingen werden opgemerkt; te Schev en Bloem respectievelijk 460 en 730 drieteenstrandlopers, grotendeels naar zuid. In 2004 viel de voorjaarstrek van steltlopers over het algemeen tegen. Uitzonderingen vormen 30 april met o.a. 2594 rosse grutto's en 1951 kanoeten (Huis) en 8 mei met recordaantallen regenwulpen: Hbz (1050 N) en Huis (785 N). Vermeldenswaard zijn 466 kluten op 2 april te Bloem.

Jagers werden najaar 2003 met name in het zuiden des lands gezien, met als beste dag voor grote jager 7 oktober 87 Z te Weka, 28 Z te Schev en lagere aantallen in het noorden van het land. Ook kleine jagers werden vooral in het zuiden gezien, met als beste dag 23 september: 121 te Weka. Hier werd ook het gros -24- van alle kleinste jagers gezien. De winterdepressies brachten in december en januari regelmatig jagers voor de kust, met bijvoorbeeld 11 grote jagers te Weka op 19 januari. Een westelijke stroming bracht rond 15 mei tientallen kleine en enkele middelste en kleinste jagers voor de kust, nu met name langs de Noordhollandse kust.

De meeste meeuwen worden nog steeds niet op iedere post geregistreerd. Drieteenmeeuwen vormen een uitzondering. Zo werden er tijdens de winterse depressies in december en januari vijf dagen met meer dan duizend exemplaren vastgesteld.